

Юкало Володимир Васильович

*аспірант Львівського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України*

ORCID: 0000-0002-0010-9431

e-mail: yukalo0888@gmail.com

ПРАВОВІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ ІЗ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Проаналізовано чинні нормативно-правові акти, які становлять законодавче підґрунтя надання медичних послуг із допоміжних репродуктивних технологій в Україні різної юридичної сили, виявлено прогалини регламентації, перспективні напрями для розвитку галузі. Визначено та досліджено міжнародний, національний і відомчий рівні регулювання надання медичних послуг у цій сфері. Встановлено, що державна політика у сфері охорони репродуктивного здоров'я населення виходить за межі компетенції винятково сфери охорони здоров'я і набуває ознак першочергових завдань національної політики. Завдяки аналізу п'яти законопроектів, які мають регулювати надання медичних послуг у цій сфері, визначено основні тенденції розвитку державної політики, такі як лібералізація законодавства, розширення спектру послуг, розширення джерел фінансування тощо.

Ключові слова: регулювання; медичні послуги; законодавство; допоміжні репродуктивні технології; управління; суспільство; служба планування сім'ї.

Постановка проблеми. Демографічна ситуація в Україні та соціально-економічні процеси, які нерозривно пов'язані з нарощенням людського потенціалу, засвідчують, що репродуктивне здоров'я населення є чинником державницького значення, забезпечення національної безпеки та розвитку України, фактором успішності українського суспільства. Проблематика забезпечення та охорони репродуктивного здоров'я населення має значний потенціал для досліджень із публічного управління, безпосередньо пов'язана із реалізацією завдань держави. Концептуальні позиції органів влади щодо вихідних положень регулювання репродуктивного здоров'я є важливою частиною управлінських процесів та реалізації державної політик у сфері охорони здоров'я населення та надання медичних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробці питань репродуктивного здоров'я присвячені наукові праці сучасних зарубіжних і вітчизняних авторів, таких як: В. Авер'янова, С. Браунса, Д. Пугача, Б. Хартман, М. Щирбаня та інші, які займаються науковим обґрунтуванням питань державного регулювання сфери охорони здоров'я; а також юристів-практиків: С. Антонова, О. Бабич, В. Зукіна та інших, які сфокусували свої дослідження на захисті прав суб'єктів у процесі застосування допоміжних репродуктивних технологій.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Більшість сучасних досліджень сфокусовані на правовому аспекті питання адміністративно-правового регулювання процесів надання медичних послуг із допоміжних репродуктивних технологій. Науковці розглядали лише окремі юридичні аспекти, а отже, невирішеною раніше частиною загальної проблеми є визначення переваг та недоліків у правовому регулюванні відносин у процесі надання медичних послуг із допоміжних репродуктивних технологій, можливі напрями розвитку законодавства у цій сфері.

Метою дослідження є визначити правові засади регулювання процесів надання медичних послуг із допоміжних репродуктивних технологій в Україні.

Виклад основного матеріалу. Права людини в галузі охорони здоров'я в Україні захищені низкою ратифікованих міжнародних документів, зокрема таких, як: Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Конвенція про права інвалідів, Конвенція про права дитини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Європейська соціальна хартія. Національне законодавство базується, передусім, на Конституції України, законах України, серед яких провідну роль відіграє Закон України "Основи законодавства України про охорону здоров'я", постановах Кабінету Міністрів України, відомчих нормативно-правових актах

Щодо допоміжних репродуктивних технологій (далі – ДРТ), процес їх застосування регламентується в Україні низкою нормативно-правових актів. Зокрема, відповідні положення закріплені у Сімейному кодексі України № 2947-III від 10.01.2002 р., а саме у ст. 123, де регламентовано визначення походження дитини, народженої за допомогою ДРТ [1].

Положенням ч. 7 ст. 281 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. (у редакції від 05.10.2016 р.) визначено коло осіб, які мають право на проведення ДРТ: "повнолітні жінка або чоловік мають право за медичними показаннями на проведення щодо них лікувальних програм ДРТ згідно з порядком та умовами, встановленими законодавством" [2].

Відповідно до ст. 48 Основ законодавства України про охорону здоров'я № 2801-XII від 19.11.1992 р., застосування штучного запліднення та імплантації ембріона здійснюється згідно з умовами та порядком, встановленими Міністерством охорони здоров'я України (далі – МОЗ України), за медичними показаннями повнолітньої жінки, з якою проводиться така дія, за умов наявності письмової згоди подружжя, забезпечення анонімності донора та збереження лікарської таємниці [3].

Наказом МОЗ України "Про затвердження порядку направлення жінок для проведення першого курсу лікування безплідності методами допоміжних репродуктивних технологій за абсолютними показниками за бюджетні кошти" № 579 від 19.11.2004 р. (у редакції від 05.06.2006 р.) затверджено, що перший курс лікування безпліддя методами ДРТ жінкам у віці 19 – 40 років здійснюється за абсолютними показаннями [4].

Наказ МОЗ України “Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні” № 787 від 09.09.2013 р. висвітлює питання обсягу обстеження осіб, до яких застосовуються лікувальні програми ДРТ, методики лікування ДРТ, сурогатне (замінне) материнство, кріоконсервація, редукція ембріонів тощо [5].

Реалізації державної політики у сфері охорони репродуктивного здоров'я та планування сім'ї в умовах політичних і соціально-економічних перетворень сприяють укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України.

За період з 1991 р. видано понад 100 указів Президента України та постанов Кабінету Міністрів України, які стосуються нагальних проблем охорони здоров'я населення. Серед них найвагомішими є Укази Президента України “Про додаткові заходи щодо поліпшення медичної допомоги населенню України” № 963/2000 від 08.08.2000 р. [6], “Про Концепцію розвитку охорони здоров'я населення України” № 1313/2000 від 07.12.2000 р. [7]. В обох документах зазначається необхідність поліпшення демографічної ситуації, пріоритетність охорони здоров'я жінок та дітей.

З урахуванням несприятливої демографічної ситуації Указом Президента України “Про заходи щодо заохочення народжуваності в Україні” № 5/2002 від 03.01.2002 р. [8] затверджені заходи у цій сфері, а розпорядженням Кабінету Міністрів України “Про затвердження комплексних заходів щодо заохочування народжуваності на 2002 – 2007 роки” № 355-р від 01.07.2002 р. [9] регламентований план їх реалізації.

Указами Президента України та постановами Кабінету Міністрів України затверджені національно та міжгалузеві програми, що визначають основні заходи щодо поліпшення демографічної ситуації та стану репродуктивного здоров'я населення, зокрема: Цільова комплексна програма генетичного моніторингу в Україні на 1999 – 2003 роки (Указ Президента України № 118/99 від 04.02.1999 р.) [10], Національна програма “Репродуктивне здоров'я 2001 – 2005” (Указ Президента України № 203/2001 р. від 26.03.2001 р.) [11], Міжгалузєва комплексна програма “Здоров'я нації” (Постанова Кабінету Міністрів України № 14 від 10.01.2002 р.) [12].

Інструментом до вирішення більшості складових проблем репродуктивного здоров'я стала Національна програма “Репродуктивне здоров'я 2001 – 2005” [13]. Метою цієї програми було зміцнення репродуктивного здоров'я українського народу шляхом поліпшення соціально-економічної ситуації у державі, а основними заходами – забезпечення правової та медичної допомоги, підготовка кадрів, інформування та просвіта, проведення наукових досліджень, забезпечення міжнародного співробітництва з питань репродуктивного здоров'я.

На виконання цієї програми Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 161-р від 28.03.2002 р. затверджена Концепція безпечного материнства, якою передбачено вирішення питань щодо створення сприятливих умов для збереження здоров'я жінок і новонароджених, більш повного залучення сім'ї

до формування і реалізації репродуктивної поведінки та репродуктивних норм [14].

Фундаментальним документом щодо збереження репродуктивного здоров'я стала Державна програма “Репродуктивне здоров'я нації на період до 2015 року”, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 1849 від 27.12.2006 р. [15].

Вирішення найважливіших медико-соціальних проблем стосовно ефективності заходів збереження і зміцнення репродуктивного здоров'я у площині міжсекторального підходу передбачено Міжгалузевою комплексною програмою “Здоров'я нації” на 2002 – 2011 роки. До їх реалізації залучено 18 міністерств та державних комітетів, Національну академію наук України та Національну академію медичних наук України [16].

Таким чином, державна політика у сфері охорони репродуктивного здоров'я населення виходить за межі компетенції охорони здоров'я і набуває ознак першочергових завдань національної політики. Взагалі сформоване законодавче та нормативне поле України є сприятливим для вирішення проблем репродуктивного здоров'я і планування сім'ї.

Однак контроль з боку держави за виконанням законодавства у сфері репродуктивного здоров'я та планування сім'ї, на жаль, малоефективний: недостатнє і нестабільне фінансування заходів стримує досягнення бажаних результатів. Потребують постійного доповнення і чинні нормативно-правові документи. Водночас існує необхідність розробки і прийняття нових із урахуванням міжнародних правових документів та економічних, соціальних і галузевих реформ в Україні.

Щодо відомчих нормативно-правових документів, то основним чинним на сьогодні в Україні документом щодо планування сім'ї є Наказ Міністерства охорони здоров'я України “Про організацію діяльності служби планування сім'ї та охорони репродуктивного здоров'я в Україні” № 539 від 04.08.2006 р. [17]. Цим наказом затверджені Методичні рекомендації щодо організації служби планування сім'ї (далі – ПС) та низка Примірних положень про структурні підрозділи служби планування сім'ї, їх керівників та основні посади лікарів.

Служба ПС забезпечує окремим особам та подружнім парам досягнення певних репродуктивних результатів і запобігання небажаний вагітності, народження бажаних дітей, регулювання перерви між вагітностями, контроль за вибором часу народження дитини, залежно від віку батьків та інших факторів, визначення кількості дітей у сім'ї.

Служба ПС в Україні включає комплекс медико-організаційних робіт, який спрямований на формування у підлітків та молоді безпечної статевої поведінки, зацікавленості у збереженні та поліпшенні здоров'я, основ відповідального батьківства, тобто основою діяльності служби ПС є, насамперед, цілеспрямована робота з формування у молоді статевої культури та підготовки її до створення здорової сім'ї.

Штатні посади медичного персоналу центрів (кабінетів) планування сім'ї встановлюються згідно з чинними штатними нормативами.

Мережа служби ПС визначається відповідно до рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я із розрахунку 1 кабінет служби ПС на 10 тис. населення.

Організація діяльності служби ПС в Україні з питань формування репродуктивного здоров'я здійснюється спільно зі службами освіти на будь-якому структурно-організаційному рівні завдяки створенню та затвердженню спільних програм відповідно до вікової категорії. Результативність діяльності служби ПС багато у чому залежить від спільної діяльності з іншими медичними службами.

Проблеми сурогатного материнства залишаються закритою темою для державних органів, відсутність належного правового контролю залишається головною проблемою – вважає президент Асоціації підприємств із організаційно-правового супроводу програм допоміжних репродуктивних технологій адвокат С. Антонов. Експерти вважають головним проблемним питанням відсутність належного правового регулювання та державного контролю. Кілька років мораторію на перевірки в медустановах фактично спровокували абсолютний правовий нігілізм, порушення професійних і етичних канонів з боку деяких клінік репродуктивної медицини.

На думку С. Антонова, проблеми застосування ДРТ в Україні залишаються закритою темою для державних органів, які їх і далі не помічають. Водночас поширена активізація “депутатів-популістів, які запропонували найлегший варіант законотворчості – просто заборонити, причому ввести заборону не лише на сурогатні програми для іноземців в Україні, а й взагалі на ДРТ для них”. На думку експерта, після низки гучних скандалів “складно оцінювати динаміку розвитку сурогатного материнства в Україні”, однак розвиток цих програм може призупинитися [18].

Наразі стверджувати про динаміку складно, оскільки ринок надання публічних послуг із допоміжних репродуктивних технологій після публічних скандалів і перевірок знову повернувся в “темну зону”, а багато іноземних клієнтів з літа 2018 р. вирішили почекати, доки депутати розглянуть подані законопроекти, що змінюють правове регулювання у цій сфері. Можливо, показники за програмами сурогатного материнства 2018 р. виявляться значно нижчими, ніж у 2017 р. [19].

На сьогодні держава не має практично ніякого механізму контролю програм сурогатного материнства, на думку фахівців Асоціації “Всеукраїнська фундація компаній із організаційно-правового забезпечення програм ДРТ”. А тим часом сфера приносить багатомільйонні прибутки, більшість з яких – це тіньові кошти, які заводяться в офшори та в Україні не оподатковуються, каже він. “Скандали виникають, бо діяльність посередників у нас взагалі ніяк не врегульована. Сам BioTechCom – це навіть не клініка. Це фактично центр

сурогатного материнства. Там навіть нема лікування безпліддя як такого, а йде “штамбування” програм сурогатного материнства для іноземців. Я не знаю, як суспільство взагалі відреагує, коли дізнається реальний стан справ у цій сфері. Бо є скандали, які не доходять до засобів масової інформації. Їх приховують, бо вони відразу відлякують клієнтів і викличуть ще більший скандал. Держава це ніяк не контролює, і клініки зараз фактично ніхто не перевіряє, бо діє мораторій” [20].

На сьогодні в Україні є п’ять різних законопроектів, якими хочуть врегулювати сферу надання медичних послуг із надання допоміжних репродуктивних технологій.

Перший – законопроект “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо захисту прав дітей при використанні допоміжних репродуктивних технологій)” № 8625. Його подали нардепи О. Білозір, І. Сисоєнко і М. Лаврик.

Законопроект вже встиг наробити галасу, бо має на меті заборонити використання абсолютно всіх методик лікування безпліддя для іноземних громадян, окрім тих, хто постійно проживає на території України. Також ним пропонують ввести поняття примусового використання жінки для перенесення ембріону людини з метою народження дитини. Якщо за законопроект проголосують, то це буде каратися кримінальним законодавством. Але, як кажуть експерти, зазвичай жінка йде на сурогатне материнство добровільно. Насамперед, звісно, для заробітку, тому про примус тут говорити не доцільно.

Другий – робочий документ “Про реалізацію репродуктивних прав і допоміжну репродукцію людини”. Його пропонує Всеукраїнська фундація компаній з організаційно-правового забезпечення програм ДРТ, куди належать здебільшого посередники.

Вони хочуть запровадити ліцензування для посередників – агенцій сурогатного материнства (на зразок ліцензій для туроператора). Також хочуть створити державний орган, який все це контролюватиме. Законопроект існує із 2011 р. Його планували допрацювати і подати до Верховної Ради України (далі – ВРУ) в кінці серпня 2018 р. Законопроект називають ліберальним, бо він не передбачає заборон і обмежень для іноземців щодо використання методів ДРТ в Україні.

Ще один законопроект “Про допоміжні репродуктивні технології” № 8629 пропонує Українська асоціація репродуктивної медицини, куди належать більшість клінік, які цим займаються. Його зареєстрували у ВРУ 19 липня 2020 р. Законопроект регулює окремі практичні аспекти ДРТ: саму термінологію сурогатного материнства, ембріона, генетичних батьків, правову регламентацію всіх методик ДРТ тощо.

Четвертий – проект закону “Про внесення змін до Основ законодавства про охорону здоров’я (щодо уникнення дискримінації пацієнтів при використанні допоміжних репродуктивних технологій)”. Його подав народний депутат В. Купрій. Законопроект зареєстрований у ВРУ 1 серпня 2018 р. і пропонує

рівні права користування допоміжними репродуктивними технологіями як для іноземців, так і для громадян України.

П'ятий – законопроект “Про допоміжні репродуктивні технології”, також внесений В. Купрієм. Якщо на сьогодні програмами сурогатного материнства можуть користуватись за законом тільки подружні пари, то тут він пропонує прибрати це обмеження, щоб ними могли користуватись також чоловік і жінка, які не перебувають у шлюбі [21].

Тенденція останніх років – лібералізація законодавства з сурогатного материнства у світі. Зокрема, в Ізраїлі влітку 2020 р. прийняли закон, який дозволяє скористатися послугами сурогатного материнства самотніми жінкам. Але для України це поки є дуже далекою перспективою – кажуть експерти. У нас це дозволено тільки для пари, яка перебуває у офіційному шлюбі. Такий принцип захищає інтереси дитини, щоб могла рости у повній сім'ї. На сьогодні схожі питання обговорюють в Іспанії, Франції, але це суперечить католицькій психології цих країн: там матір'ю вважається жінка, яка народила дитину. В Іспанії є процедура усиновлення після сурогатного материнства. Але все ж здебільшого там йдеться лише про подружні пари.

На думку О. Бабич – адвоката, що спеціалізується на медичному праві, наказ МОЗ України № 787 достатньо регулює сферу сурогатного материнства. Але неврегульованим лишається правовий статус сурогатної матері, генетичних батьків, донорів репродуктивних клітин. Це повинно бути врегульовано на рівні закону. Зараз це фактично залишається у площині договірних відносин. Так само під певним ризиком є генетичні батьки. Треба, щоб усі учасники правовідносин були захищені, – зазначає адвокат.

В. Зукін зауважує, що на сучасному етапі як ніколи треба створювати позитивний імідж України у сфері сурогатного материнства в Україні, бо скандали позитивного до іміджу не додають. “В Україну іноземці їдуть не лише для сурогатного материнства. Їдуть і за високими технологіями, я це кажу без перебільшення. Здобутки українських фахівців є одними із кращих у світі. Я пишаюся цим. З 1999 року, коли у світі почали вести відповідний реєстр, було зафіксовано народження 54 тисяч дітей після застосування допоміжних репродуктивних технологій. За цей час у світ народилося сім мільйонів таких дітей. Україна займає в багатьох показниках дійсно достойне місце”, – зазначає В. Зукін.

На думку В. Зукіна, українські фахівці у впровадженні деяких передових методів – єдині у світі. Зокрема, в Україні вперше застосували метод нуклеарного переносу. 17 січня 2017 р. науковці і лікарі клініки “Надія” заявили про народження в Україні першої в світі дитини після пронуклеарного переносу. Дитина “від трьох батьків” – від мами, тата та донора. Цю подію помітили і зараз обговорюють у науковому світі.

“З'являються й інші публікації наших фахівців, які помічає світ. Також була публікація про створення полярних тілець для створення нових ембріонів.

Це новітні технології, які викликають серед світових фахівців окремих інтерес і окрему повагу до наших фахівців”, – зазначає В. Зукін [22].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Можна зазначити, що тенденція останніх років у правовому забезпеченні регулювання процесів надання медичних послуг із допоміжних репродуктивних технологій в Україні – це лібералізація законодавства. Ґрунтуючись на нормах законодавства, висновках експертів можна підсумувати, що у регулюванні процесів надання медичних послуг із забезпечення використання ДРТ до тепер зберігається низка проблем, а саме: неналежна реалізація повноважень щодо нормативно-правового регулювання державними органами галузевого управління в сфері охорони здоров’я; недостатня ефективність функціонування застосовуваного державою механізму фінансування ДРТ; дефіцит і низький рівень кваліфікації медичних кадрів; малоефективне здійснення контрольно-наглядових функцій з боку уповноважених органів державного управління у сфері застосування ДРТ тощо.

До перспективних напрямів наукових розвідок належать такі пропозиції щодо рішення визначених вище проблем, як: безперервний аналіз практики застосування правових норм у сфері охорони здоров’я, зокрема ДРТ; виявлення і усунення прогалин у правовому регулюванні надання медичних послуг із ДРТ; розробка механізмів професійної відповідальності медичних працівників; встановлення для медичного персоналу гарантій і заходів соціальної підтримки; розробка та впровадження механізмів контролю за діяльністю всіх зацікавлених сторін при застосуванні ДРТ.

Список використаної літератури

1. Сімейний кодекс України № 2947-III від 10.01.2002 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 10.09.2019).
2. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 р. (у редакції від 05.10.2016). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 10.09.2019).
3. Основи законодавства України про охорону здоров’я : Закон України № 2801-XII від 19.11.1992 р. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (дата звернення: 10.09.2019).
4. Про затвердження порядку направлення жінок для проведення першого курсу лікування безплідності методами допоміжних репродуктивних технологій за абсолютними показниками за бюджетні кошти : Наказ Міністерства охорони здоров’я України № 579 від 19.11.2004 р. (у редакції від 05.06.2006 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0224-05> (дата звернення: 10.09.2019).
5. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : Наказ Міністерства охорони здоров’я України № 787 від 09.09.2013 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13> (дата звернення: 10.09.2019).
6. Про додаткові заходи щодо поліпшення медичної допомоги населенню України : Указ Президента України № 963/2000 від 08.08.2000 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963/2000> (дата звернення: 10.09.2019).

7. Про Концепцію розвитку охорони здоров'я населення України : Указ Президента України № 1313/2000 від 07.12.2000 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1313/2000> (дата звернення: 10.09.2019).

8. Про заходи щодо заохочення народжуваності в Україні : Указ Президента України № 5/2002 від 03.01.2002 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2002> (дата звернення: 10.09.2019).

9. Про затвердження комплексних заходів щодо заохочування народжуваності на 2002 – 2007 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 355-р від 01.07.2002 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/355-2002-%D1%80> (дата звернення: 10.09.2019).

10. Цільова комплексна програма генетичного моніторингу в Україні на 1999 – 2003 роки : Указ Президента України № 118/99 від 04.02.1999 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118/99> (дата звернення: 10.09.2019).

11. Національна програма “Репродуктивне здоров'я 2001 – 2005” : Указ Президента України № 203/2001 р. від 26.03.2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203/2001> (дата звернення: 10.09.2019).

12. Міжгалузева комплексна програма “Здоров'я нації” на 2002 – 2011 роки : затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 14 від 10.01.2002 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/14-2002-%D0%BF> (дата звернення: 10.09.2019).

13. Національна програма “Репродуктивне здоров'я 2001 – 2005”...

14. Концепція безпечного материнства : затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 161-р від 28.03.2002 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/main/tt2006y2002/page6/sp:max20?max=100> (дата звернення: 10.09.2019).

15. Державна програма “Репродуктивне здоров'я нації на період до 2015 року” : затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 1849 від 27.12.2006 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1849-2006-%D0%BF> (дата звернення: 10.09.2019).

16. Міжгалузева комплексна програма “Здоров'я нації” на 2002 – 2011 роки...

17. Про організацію діяльності служби планування сім'ї та охорони репродуктивного здоров'я в Україні : Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 539 від 04.08.2006 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2162-13> (дата звернення: 10.09.2019).

18. Антонов С. Експертна думка. Всеукраїнська фундація підприємств із організаційно-правового супроводу програм допоміжних репродуктивних технологій. URL : <http://artsupport.org.ua/statut/> (дата звернення: 10.09.2019).

19. Проблеми сурогатного материнства в Україні залишаються закритою темою для держорганів – думка. URL : <https://ua.interfax.com.ua/news/pharmacy/557018.html> (дата звернення: 10.09.2019).

20. Там само.

21. Законодавство України; Законопроекти. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> (дата звернення: 10.09.2019).

22. Україна – не Індія: чи вдасться врегулювати сферу сурогатного материнства. Експертна думка. URL : <http://www.theinsider.ua/lifestyle/5b69dd1f81cac/> (дата звернення: 10.09.2019).

Статтю подано: 11.08.2020

Статтю схвалено: 23.09.2020

Yukalo Volodynyr Vasyliovych

Postgraduate student of the Department of regional management and local self-government of the Lviv regional institute of public administration under the authority of the National academy for public administration under the President of Ukraine

ORCID: 0000-0002-0010-9431

e-mail: yukalo0888@gmail.com

LEGAL BASIS OF MANAGEMENT FOR PROCESSES OF PROVISION OF MEDICAL SERVICES IN THE FIELD OF ASSISTED REPRODUCTIVE TECHNIQUES IN UKRAINE

Problem setting. The demographic situation in Ukraine and the nature of social and economic processes, which inextricably are connected with increasing human potential, show that the reproductive health of population is a factor of state importance, national security and development of our state, as well as the success factor of Ukrainian society. The conceptual positions of the authorities on the basic provisions of reproductive health regulation are an important part of the management processes and implementation of state policies in the field of public health and provision of medical services.

Recent research and publications analysis. Scientific works of modern foreign and domestic authors, such as: V. Averianov, S. Brauns, D. Puhach, B. Khartman, M. Shchyrban and other authors, who are engaged in scientific substantiation of issues of state regulation in the field of health care, were dedicated to the development of reproductive health issues; as well as practicing lawyers, such as: S. Antonov, O. Babych, V. Zukin and others, who focused their research on the protection of rights of the subjects during application of the assisted reproductive techniques. At the same time, it should be noted that the vast majority of modern research focuses on the legal aspect of administrative and legal regulation of the provision of medical services in the field of assisted reproductive techniques. The scholars have considered only certain legal aspects.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem: detection and identification of weaknesses and strengths in legal regulation of relations in the process of providing medical services in the field of assisted reproductive techniques, and possible directions for the development of legislation in this area. The purpose of the study is to determine the legal framework for regulating the provision of medical services in the field of assisted reproductive techniques in Ukraine.

Paper main body. The purpose of the article is to determine the legal basis for management of processes of provision of medical services in the field of the assisted reproductive techniques in Ukraine. The article analyzes the current regulations of different legal force that constitute the legal basis for management of provision of medical services in the field of the assisted reproductive techniques in Ukraine. The international, national and departmental levels of regulation of medical services in this area have been identified and studied. It has been determined that the state policy in the field of reproductive health protection goes beyond the competence of the health care sector and becomes a priority of the national security policy. On the other hand, the existing legislative and regulatory sphere of Ukraine is favorable for solving the problems of reproductive health and family planning.

However, state monitoring of reproductive health and family planning legislation are unfortunately ineffective: insufficient and volatile funding for measures hampers the desired

results. It is necessary constantly to supplement and update existing regulations, taking into account international legal instruments and economic, social and sectoral reforms in Ukraine.

The article analyzes five legislative drafts that are currently being considered by the Parliament. Based on this, were identified the trends in development of regulations governing the management of provision of medical services in the field of assisted reproductive techniques in Ukraine in the coming years, the main of which is gradual liberalization of the legislation. The main problems are the following: the legal status of surrogate mothers (birth mothers), genetic parents, donors of the reproductive cells. All these shall be regulated by the legislation. Now this issue actually remains in the field of contractual relations. The genetic parents are also at the particular risk. All parties involved in such relationship need the protection.

Conclusions of the research and prospects for further studies. The trend of recent years in legal regulation of the provision of medical services in the field of the assisted reproductive techniques in Ukraine is liberalization of the legislation. Based on the law, the conclusions of experts, it can be noted that the regulation of medical services to ensure the application of ART still has a number of problems, namely: improper implementation of powers and authority regarding regulatory and legal regulation of the state sectoral bodies in the field of health care; insufficient efficiency of functioning of the ART financing mechanism used by the State; shortage and low level of qualification of medical staff; low and inefficient implementation of oversight functions by the authorized public administration bodies in the field of ART, etc.

The promising areas of scientific research include such proposals for solving the abovementioned problems as: a continuous analysis of the practice of implementation of legal provisions in the field of health care, in particular the ART; identification and elimination of gaps in legal regulation of medical services in the field of the ART; development of mechanisms of professional liability for medical staff; establishment of guarantees and measures of social support for medical staff; development and implementation of mechanisms for monitoring the activities of all stakeholders during the application of the ART.

Key words: regulation; medical services; legislation; assisted reproductive techniques; management; society; family planning service.

References

1. Simeinyi kodeks Ukrainy. № 2947-III. (2002). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> [in Ukrainian].
2. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy. № 435-IV. (2003). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian].
3. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia. № 2801-XII. (1992) [in Ukrainian].
4. Pro zatverdzhennia poriadku napravlennia zhinok dlia provedennia pershoho kursu likuvannia bezplidnosti metodamy dopomizhnykh reproduktyvnykh tekhnolohii za absoliutnymi pokaznykamy za biudzhetni koshty. № 579. (2004) [in Ukrainian].
5. Pro zatverdzhennia Poriadku zastosuvannia dopomizhnykh reproduktyvnykh tekhnolohii v Ukraini. № 787. (2013) [in Ukrainian].
6. Pro dodatkovy zakhody shchodo polipshennia medychnoi dopomohy naselenniu Ukrainy. № 963/2000. (2000) [in Ukrainian].
7. Pro Kontseptsiiu rozvytku okhorony zdorovia naselennia Ukrainy. № 1313/2000. (2000) [in Ukrainian].

8. Pro zakhody shchodo zaokhochennia narodzhuvanosti v Ukraini. № 5/2002. (2002). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2002> (data zvernennia: 10.09.2019) [in Ukrainian].
9. Pro zatverdzhennia kompleksnykh zakhodiv shchodo zaokhochuvannia narodzhuvanosti na 2002 – 2007 roky. № 355-r. (2002) [in Ukrainian].
10. Tsilova kompleksna prohrama henetychnoho monitorynhu v Ukraini na 1999 – 2003 roky. № 118/99. (1999) [in Ukrainian].
11. Natsionalna prohrama “Reproduktyvne zdorovia 2001 – 2005”. (2001). № 203/2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203/2001> [in Ukrainian].
12. Mizhhaluzeva kompleksna prohrama “Zdorovia natsii” na 2002 – 2011 roky. (2002). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/14-2002-%D0%BF> [in Ukrainian].
13. Natsionalna prohrama “Reproduktyvne zdorovia 2001 – 2005”...
14. Kontsepsiia bezpechnoho materynstva. (2002). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/main/tt2006y2002/page6/sp:max20?max=100> [in Ukrainian].
15. Derzhavna prohrama “Reproduktyvne zdorovia natsii na period do 2015 roku”. (2006). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1849-2006-%D0%BF> [in Ukrainian].
16. Mizhhaluzeva kompleksna prohrama “Zdorovia natsii” na 2002 – 2011 roky... [in Ukrainian].
17. Pro orhanizatsiiu diialnosti sluzhby planuvannia simi ta okhorony reproduktyvnoho zdorovia v Ukraini. № 539. (2006) [in Ukrainian].
18. Antonov, S. *Ekspertna dumka. Vseukrainska fundatsiia pidpriemstv iz orhanizatsiino-pravovoho suprovodu program dopomizhnykh reproduktyvnykh tekhnologii*. URL : <http://artsupport.org.ua/statut/> [in Ukrainian].
19. *Problemy surohatnoho materynstva v Ukraini zalyshaiutsia zakrytoiu temoiu dlia derzhorhaniv – dumka*. (2019). URL : <https://ua.interfax.com.ua/news/pharmacy/557018.html> [in Ukrainian].
20. Ibid.
21. Zakonodavstvo Ukrainy; Zakonoproekty. (2019). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> [in Ukrainian].
22. *Ukraina – ne Indii: chy vdastsia vrehuliuvaty sferu surohatnoho materynstva*. (2019). URL : <http://www.theinsider.ua/lifestyle/5b69dd1f81cac/> [in Ukrainian].

Paper submitted: 11.08.2020

Paper accepted: 23.09.2020

Цитування: Юкало В. В. Правові засади управління процесами надання медичних послуг із допоміжних репродуктивних технологій в Україні // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 3(64) : у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛПІДУ НАДУ, 2020. С. 168—179. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.64.2020.217617>).

Citation: Yukalo, V. V. (2020). Pravovi zasady upravlinnia protsesamy nadannia medychnykh posluh iz dopomizhnykh reproduktyvnykh tekhnologii v Ukraini. *Efficiency of Public Administration*, Issue 3(64), pp. 168-179. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.64.2020.217617>).